

Виклики європейської інтеграції в контексті мовної української національної ідентичності

О. В. Герасімова

кандидат педагогічних наук, доцент,
проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародного співробітництва

КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»,

м. Вінниця, Україна

gerasimovaalena79@gmail.com

Проблематика даної статті розкриває виклики європейської інтеграції і збереження мовної української національної ідентичності. Особливу увагу приділено висвітленню національної ідентичності через призму мовної проблематики, окресленню викликів, які постають перед українцями на шляху входження до міжнародної спільноти, та відповідям на них.

Ключові слова: інтеграція, мовна компетентність, національна ідентичність.

The subject of this article is to reveal the challenges of European integration and preservation of the linguistic national identity of Ukrainians. Particular attention is paid to the coverage of national identity through the prism of linguistic issues, outlining the challenges that Ukrainians face on the way to joining the world community, and the answers to them.

Keywords: integration, language competence, national identity.

Актуальність дослідження. Сучасну вищу освіту можна розуміти як багатовимірну платформу освітніх і виховних впливів, спрямовану на широку громадськість, незалежно від факторів, що її відрізняють. Це більше, ніж просто освітні заходи, присвячені розвитку твердих і м'яких навичок. Вона включає як формальну діяльність закладу вищої освіти на основі навчального плану, так і зміст та форми усіх інших видів партнерської взаємодії зі здобувачами освіти, компетентність і готовність науково-педагогічних працівників працювати над створенням безпечного освітнього середовища, а також вплив глобалізації світу на самовизначення українських громадян. Розбудова громадянського виміру вищої освіти в кожній із цих сфер впливу вимагає окремих, адаптованих до аудиторії, послідовних форм комунікації, що здійснюються в контексті європейських цінностей.

Сучасна освіта без кордонів не повинна конкурувати з національною освітою чи протиставлятися патріотичному вихованню, а має розширювати та доповнювати його. Свого часу у поляків була дилема: Польща належить до Європи географічно, але чи може кожний поляк сказати про себе, що він європейець? Вони стверджували, що не можна жити в Польщі і не відчувати себе поляком. Якщо ви живете в Європі, то потрібно ідентифікувати себе з

європейцями. Процес формування національної та європейської ідентичності тривалий. Для поляків це почалося в десятому столітті. А для українців? І взагалі, що таке національна ідентичність, а що є ідентичністю європейською?

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Наукові дослідження з проблем національної ідентичності представлені українськими та зарубіжними соціологами, істориками, політологами, філософами, культурологами. Дослідники з широкого кола дисциплін розмірковують про людську ідентичність. Зокрема, це поняття аналізують науковці з галузей філософії, психології, соціології та політології. Зигмунт Бауман, зокрема, писав про ідентичність як "[...] рефлексію, яка виникає в людині, коли виникає конфронтація, загрозлива ситуація, яку дослідник ілюструє за допомогою метафори – фортеці в облозі" [5, 49]. Сьогодні питання про ідентичність "[...] з'являються тим частіше, чим більше ідентичність стає чимось нав'язаним, а не тим, що виникає з міркувань усвідомлення себе в упорядкованому і стабільному світі" [6]. Такі визначення стосуються викликів, які постають перед людиною у сучасному світі. В даний час на рівні глобальної політики всіляко підкреслюється варіативність культурної ідентичності і наголошується на автономії особистості, через можливість вибору культурних елементів, з якими людина може себе ідентифікувати. У такій реальності питання про контекст і сенс ідентичності є надзвичайно актуальними і матимуть важливе значення в контексті проектування напрямів людського розвитку. Проблемі ідентичності увагу приділяють все більше і більше дослідників. Цьому сприяють зростаючий вплив глобалізації, зростаюча міграція та взаємодія національної культури з космополітичною.

Мета статті – розглянути національну ідентичність через призму мовної проблематики, окреслити виклики, які постають перед українцями на шляху входження до європейської міжнародної спільноти та відповіді на них.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ідентичність (англ. «Identity») є «сутність» кожної національної спільноти. Вона поєднує в собі культурну спадщину, цінності, ідеї, символи і стереотипи, встановлені в мові, звичаях, властивих людській свідомості. Національна ідентичність не існує в стерильній формі. Доля націй є явищем складним і комплексним. Українська національна ідентичність впродовж уже багатьох років піддається впливу основних цінностей "європейської цивілізації" ("західної цивілізації"). Українська ідентичність останнім часом формується у співпраці з провідними країнами Західної культури. Збереження української ідентичності вимагає вдумливості, а не бездумного наслідування.

Європа була і є плюралістичною, різноманітною у мовному і культурному аспектах. В основі ідентичності Європи [1]:

- а) грецька культурно-інтелектуальна та етична традиція;
- б) римські традиції держави і права;
- в) універсальні християнські цінності.

Сучасні особливості європейської ідентичності складають основу встановлених правил демократії, поділу влади, турботи про людину. В Європі спостерігається значне поширення освіти і науки.

Українська національна ідентичність розвивалася тривалий час відокремлено від європейської ідентичності. Основними складовими національної ідентичності є культурні символи, серед них – мова. Україну з народами Європи об'єднує ціла низка факторів: сторінки історії, освіти, мистецтва. Основною системою освіти для української еліти (інтелектуальної, літературної, політичної) був європейський Захід. Українці жили понад тисячу років в центрі Європи і створили та зберегли свою власну етнічну культуру і національність. Так що ми можемо сказати про себе, що ми європейці. В той же час ми повинні мати здатність вільно спілкуватись з усіма, хто належить до європейської групи. Але, якщо над магазином або компанією розмістити табличку англійською мовою, то це не буде «європейська ідентичність». Європейська ідентичність – це повага до всіх європейських народів і всіх мов. Про рівність мов в Раді Європи свідчить багатомовна сторінка її веб-порталу. Також підтвердження цього знаходимо у Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради, зокрема: «Ключові компетенції для навчання протягом усього життя» [2].

Європейський парламент відзначив вісім ключових компетенцій, серед яких першими є мовні компетентності:

1. Спілкування рідною мовою.

Людина виражає і інтерпретує поняття, думки, почуття, факти і думки в усній та письмовій формі мовлення (аудіювання, говоріння, читання і письмо) і опрацьовує в повному обсязі соціальні і культурні контексти – в освіті та навчанні, на роботі, вдома і у вільний час.

Комунікаційна компетентність є результатом засвоєння рідної мови, нерозривно пов'язаної з розвитком індивідуальних пізнавальних здібностей, що забезпечують інтерпретацію світу і відносини з іншими людьми. Спілкування рідною мовою вимагає від людини знання лексики, граматики, функціональної і функції мови. Вона включає в себе усвідомлення основних типів взаємодії слів, знання в області літературних текстів і інших основних особливостей різних стилів і реєстрів мови, а також усвідомлення мінливості мови та способів спілкування у різних контекстах. Люди повинні мати можливість спілкування в усній і письмовій формі в різних комунікативних ситуаціях, а також обирати спосіб спілкування та адаптувати його до вимог ситуації. Компетентність включає в себе також навички розрізнення і використання різних типів текстів, пошуку, збору і обробки інформації, використання допомоги, а також формулювання і вираження власних аргументів в усній та в письмовій формі, переконливо, в залежності від контексту.

Позитивна позиція щодо спілкування рідною мовою, включає в себе схильність до критичного мислення і конструктивного діалогу, інтерес до контакту з іншими людьми. Це

пов'язано з усвідомленням впливу мови на інших людей, а також необхідність розуміння і використання мови в позитивному контексті і з соціальною відповідальністю.

2. Спілкування іноземними мовами.

Спілкування іноземними мовами ґрунтується значною мірою на тих самих навичках, що і спілкування рідною мовою: розуміти, висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти і думки в усній та письмовій формах мовлення (аудіювання, говоріння, читання і письмо) у відповідному діапазоні соціальних і культурних контекстів (в освіті та навчанні, на роботі, вдома і у вільний час) залежно від бажання або потреб людини. Спілкування іноземними мовами також вимагає таких навичок, як посередництво і розуміння культурних відмінностей. Ступінь освоєння мови в межах чотирьох мовних компетенцій (аудіювання, говоріння, читання і письмо), а також в залежності від соціального і культурного контексту особистого, навколишнього середовища та потреб або інтересів людини.

Компетентність спілкування іноземними мовами вимагає знання лексики та граматики, свідомої функціональності основних типів взаємодії словесної і реґістрів мови. Важливим є також знання соціальних конвенцій в аспекті культурності і мінливості мов.

Необхідні навички спілкування іноземними мовами включає в себе здатність розуміння повідомлень, ініціалізації, підтримки і завершення розмови і читання, розуміння та написання текстів залежно від потреб людини. Здобувачі вищої освіти повинні також бути в змозі фактично використовувати мови в неофіційному порядку в рамках навчання протягом усього життя. Позитивне ставлення до спілкування іноземними мовами включає в себе усвідомлення культурного розмаїття, а також інтерес і цікавість до мов і міжкультурної комунікації [2].

Наприклад, знання англійської мови, як іноземної, дає можливість пересічному українцю одночасно брати участь в декількох культурах.

Існує загальна думка в Україні, що світ вже вибрав англійську в якості мови світу. Це не відповідає дійсності. Народи Європи є палкими прихильниками «своїх» мов і в жодному разі не розглядають їх як менш важливі, ніж англійська. Підтвердженням того є результати голосування читачів австрійської газети «*DerStandard*». Редакція цієї газети попросила читачів дати відповідь на наступне питання: «Європа говорить багатьма мовами – найбільш використовуваною мовою є англійська, а потім німецька та французька мови. Яка з цих мов повинна бути європейською офіційною мовою? Яку мову мають обов'язково знати європейці?» Редакція *DerStandard* надала можливість вибрати один з наступних варіантів: есперанто, німецька, англійська, французька, іспанська, інші мови, «знання рідної мови досить» [3].

Таблиця 1.

Яка мова є найважливішою?

Варіант мови	Число голосів	Відсоток голосів
Есперанто	8537	66.1%

Німецька	1484	11.5%
Англійська	1459	11.3%
Французька	862	6.7%
Іспанська	131	1%
Інші мови	140	1.1%
Знання рідної мови досить. Іноземні мови переоцінені	304	2.4%

В Табл. 1 «Яка мова є найважливішою?» можна побачити результати голосування, які говорять самі за себе.

Висновки. Ідентичність, національна ідентичність, українська індивідуальність... Наша мова, якою ми спілкуємося з людьми, приналежними до української національної групи і української культурної спадщини, є однією із європейських мов. Європейська ідентичність не може бути пов'язана з відмовою від нашої національної ідентичності. Проте ми повинні залишатися українцями і пишатися цим. Ми повинні поважати наші національні символи і, відчуваючи свою приналежність до європейського співтовариства, вивчаючи іноземні мови, перш за все, дбати про красу і чистоту української мови, як європейської компетентності.

Список використаної літератури

1. Д. де Ружмон. Відкритий лист європейців / Д. де Ружмон // Варшава, 1995 – с. 42-43
2. Rekomendacja Europejskiego parlamentu i Rady od 18 grudnia 2006 roku na kluczowych kompetencji dla nauczania w ciągu całego życia. Dziennik urzędowy Unii Europejskiej L394. – Заголовок з екрана. – <https://cutt.ly/5BzyJDw>
3. Welche Sprache ist am wichtigsten? – Заголовок з екрана. – <https://cutt.ly/OBzyU0K>
4. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність / Пер. з англійської П. Тарашука. – К.: Основи, 1994. – 224 с.
5. Waszczyńska K. Wokół problematyki tożsamości / K. Waszczyńska // Płock: Towarzystwa Naukowego Płockiego, nr. 6, 2014 – S. 48-73
6. Jawłowska A. Tożsamość na sprzedaż [w:] Wokół problemów tożsamości / A. Jawłowska // Warszawa: Wydawnictwo LTW, 2001 – S. 51–78.